

მორალური ვალდებულება და ეთიკური ღირებულება ვიზუალურ ჟურნალისტიკაში

ნათია წულუკიძე

საკვანძო სიტყვები: ფოტოგრაფია, ვიზუალური ჟურნალისტიკა, მორალური ვალდებულება, ეთიკური ღირებულება, ნიკ უტი, კევინ კარტერი, ედვასტერები.

თანამედროვე სამყარო რადიკალურად განსხვავებულ სამყაროებად, სოციალურ, პოლიტიკურ ფენებად დაიყო. ამ განსხვავებულობისა და მრავალფეროვნების ამსახველი ფოტოდოკუმენტები კი უფრო და უფრო მოთხოვნილი ხდება, თანამედროვეობის სწრაფი რიტმი სამყაროს ფოტოცენტრულს ხდის.

თანამედროვე სამყარო ამ მრავალფეროვნების სამართავად მორალური ვალდებულებები და ეთიკური ღირებულებებიც მკაფიოდ გაწერა საყოველთაოდ აღიერებული დეკლარაციების და პროფესიული ეთიკის კოდექსების მიხედვით. თუმცა, ფოტოგრაფიაში მორალური ვალდებულებისა და ეთიკური ღირებულების საკითხი მუდმივი დილემაა. ხშირად, ისინი ურთიერთსაპირისპირო ცნებებადაც კი განიხილება და ზოგჯერ, პირველის დაცვა მეორის არსებობას გამორიცხავს, დარღვევას მოითხოვს. განსაკუთრებით მწვავედ ეს საკითხი ფოტოჟურნალისტიკაში დგას. რადგანაც, სწორედ ვიზუალური ჟურნალისტიკა გვაწვდის ინფორმაციას აქტუალური მოვლენების, ცხელი წერტილების, გასაიდუმლოებული ან უცნობი ფაქტების, ძალიან ნაცნობი სელებრიტების, პროტოკოლით გათვალისწინებული და „აწყობილი“ პოლიტიკური შეხვედრების შესახებ. ექსტრემალურ სიტუაციაში მოხვედრილი ფოტოგრაფის პროფესიული ვალდებულება ფაქტის, მოვლენის მიუკერძოებლად გაშუქება, არსის ვიზუალური ასახვაა, პროფესიული ინტერესი კი, არაორდინარული და ორიგინალური, მაღალმხატვრული, ესთეტიკურად დახვეწილი ფოტოს შექმნა.

ვიზუალური ჟურნალისტიკა იმდენად თვალსაჩინოდ გადმოგვცემს მოვლენას, რომ ხშირად ფოტოებს ტექსტი საერთოდაც აღარ ერთვის – მხოლოდ

ფაქტს, გადაღების ადგილსა და თარიღს უთითებენ. ფოტოთხრობის ამგვარი პრინციპი უფრო და უფრო ხშირად გვხვდება მედიაში. ბუნებრივია, რომ მედია თანამედროვე მოთხოვნებს პასუხობს – შეზღუდულ, მოკლე დროში მაქსიმალურად ყოვლისმომცველი ინფორმაციის მიღება-გავრცელება. ეს პრინციპი რადიკალურად ცვლის საზოგადოებრივ მენტალიტეტს და სოციალური ურთიერთობის სისტემას – თუ ინფორმაციას ადამიანი იმიჯით ღებულობს, იმიჯითვე გასცემს და ავრცელებს მას. შესაბამისად, გლობალურად იცვლება აზროვნების წესი, აღქმის კულტურა – თანამედროვე ადამიანი მოვლენის, ფაქტის იდენტიფიცირებას და მის მიმართ პირადი ემოციის, განცდის დეფინიციას იმიჯით ახდენს. „must have“ სოციალური ქსელები კი კიდევ უფრო ზრდიან იმიჯის ზეგავლენის ხარისხს, ურთიერთობების ტრადიციულ ფორმებს ძირეულად ანაცვლებენ და ახალს – ფოტოკომუნიკაციას აყალიბებენ.

ფოტო იმიჯების ამ გადაჭარბებულ სიუხვეში თუ, ერთი მხრივ, იზრდება იმიჯის ზეგავლენის ძალა, ასევე ცვდება, იკარგება ინტერესი – „ყოვლისმხილველ ადამიანს“ რთულია მოულოდნელობა, სიახლე შესთავაზო. თანამედროვე სპექტატორის გაოცებას თითქმის აღარაფერი იწვევს. „ინდუსტრიული საზოგადოება საკუთარ მოქალაქეებს ფოტონარკომანებად აქცევს. ეს არის მენტალური დაბინძურების ყველაზე დაუძლეველი ფორმა“.¹ – ამ შეფასების შემდეგ ნახევარ საუკუნეზე მეტი გავიდა. ტექნიკური პროგრესის სისწრაფემ და გავრცელებამ კი თანამედროვე ადამიანი კიდევ უფრო მძიმე ფორმის ფოტონარკომანიით დააავადა, „მენტალური დაბინძურების“ ხარისხიც გაიზარდა. რაც უფრო მეტად ხელმისაწვდომი ხდება ფოტოგრაფია, როგორც გადაღების, ასევე გავრცე-

1 Sontag, Photography, 1990; p18

ლების თვალსაზრისით, მით უფრო რთულდება ვიზუალური ჟურნალისტიკის ამოცანა, მით უფრო მწვავედ დგება მორალური ვალდებულებისა და ეთიკური ღირებულებების საკითხი.

ფოტოგრაფის მორალური ვალდებულებაა ობიექტურად ასახოს, მძლავრ მესიჯად გაუგზავნოს მსოფლიოს იმ კონკრეტული მოვლენის ვიზუალური დოკუმენტი, რომელსაც თვითონ შეესწრო და რომელიც, შესაძლოა, დაფარულია, ან/და ცდილობენ, რომ დაფარული იყოს. ხშირად, ამგვარი მორალური ვალდებულებების შესრულება არც ისე ადვილია და უამრავ ხიფათთან, რისკთან არის დაკავშირებული. ამ ტიპის ფოტოების თუ ფოტორეპორტაჟების ავტორები ნამდვილად რთულ მისიას ასრულებენ, როგორც:

- ფოტოსიმბოლოების ავტორები, რომლებიც წამის მეათასედში წლების ან ათწლეულების მანძილზე მიმდინარე მწვავე კონფლიქტების, პრობლემების არსის აკუმულირებას ახდენენ.
- გამონაკლისები, რომლებიც ბედავენ, თვალი გაუსწორონ სიმართლეს და შემდეგ ამ სიმართლის უტყუარი სამხილი – ფოტო დადონ.
- ერთეულები, რომლებიც სამყაროს თვალს უხელენ საზოგადოებრივ დანაშაულებზე, რომელთა „ავტორიც“ თითოეული ჩვენგანია.
- ხელოვანები, რომლებიც ფაქტს იმდენად სრულყოფილად და ეფექტურად ასახავენ, რომ მათი ფოტოები სახელმწიფოებს რეფორმების გატარებას, მთავრობებს პოზიციებისა და გადაწყვეტილებების შეცვლას აიძულებენ.
- და რაც მთავარია, პროფესიონალები, რომელთაც ხშირად უწევთ დილემის გადაჭრა – მსხვერპლის გადარჩენა თუ გადაღება? მორალურ ვალდებულებებსა და ეთიკურ ღირებულებებს შორის არჩევანის გაკეთება, თავის მართლება მაყურებლისათვის წარდგენილი სიმართლის გამო.

თუკი ამგვარ მამხილებელ ფოტოებს მძლავრ სოციალურ-პოლიტიკურ მესიჯთან ერთად ისეთივე მძლავრი და თანაც ესთეტიკურად და ეთიკურად გამართული და გამართლებული იმიჯები მოაქვთ რო-

გორც მაგ.: ლუის ჰაინის მშრომელ ბავშვებს ან დოროთეა ლანგის „მიგრანტ დედას“, პრობლემა არც არსებობს – ავტორები გმირებიც არიან და ხელოვანებიც, რომლებმაც შესანიშნავად შეასრულეს მორალური ვალდებულებები და ეთიკური ღირებულებებიც შესანიშნავად დაიცვეს.

თუმცა, არსებობს ფოტოჟურნალისტიკის „საკამათო“ ნიმუშები. ქრესტომათიულ მაგალითებად პულიტცერის პრიზის მფლობელი ნიკ უტის „ნაპალმის გოგო“ (ასევე ცნობილია მეორე სათაურით „ომის ტერორი“ 1972წ.) და კევინ კარტერის „სვავი და პატარა გოგო“ (1993წ.) შეგვიძლია მოვიყვანოთ. ამ ფოტოებმა მართლაც შეძრა მსოფლიო, თითქმის ყველა ცნობილმა გამოცემამ დაბეჭდა და დღემდე პირველ ადგილებს იჭერენ სიაში „ფოტოები, რომლებმაც შეცვალეს სამყარო“.

„ნაპალმის გოგოს“ გამოქვეყნებიდან ნ თვეში ხელი მოეწერა პარიზის ცეცხლის შეწყვეტის შეთანხმებას, აშშ-მა დაიწყო ჯარების გამოყვანა ვიეტნამიდან, ფოტოს მთავარ გმირს კი სწორედ უტის დაუინებელი მოთხოვნით წარმატებით უმკურნალეს და დღეს ის გაეროს კეთილი ნების ელჩია. თუმცა, კამათი ამ ფოტოს შესახებ მისი გადაღებისთანავე დაიწყო – გოგო თავიდანვე „ზედმეტად შიშვლად“ მიიჩნიეს, საბოლოოდ Associated Press-მა გადაწყვეტილება ფოტოს სასარგებლოდ მიიღო და მეორე დღეს მთელმა მსოფლიომ გაიგონა „ზედმეტად შიშველი“ 12 წლის გოგონას განწირული ყვირილი. სიშიშვლე, ისევე როგორც მთავარი კითხვა – გამართლებულია თუ არა შიშველი ბავშვის ფოტოს გადაღება-გამოქვეყნება თუნდაც ტრაგედიის, ომის ტერორის ასახვის მიზნით? – დღემდე აქტუალურია.²

„სვავი და პატარა გოგოს“ შემთხვევაში საზოგადოების აღშფოთება შიმშილისაგან გამოფიტული ბავშვის სვავის, სიკვდილის საფრთხის პირისპირ დატოვებამ გამოიწვია. კარტერის სიტყვებით, ფოტოს გადაღების შემდეგ გააგდო სვავი. თუმცა, საბოლოოდ ბავშვის ბედი მისთვის უცნობი იყო. ერთ-ერთი ამერიკული გაზეთი წერდა, რომ კარტერიც სვავია, რომელიც ფოტოაპარატს ამოფარებული ელოდება

2 2016 წელს ნორვეგიელმა მწერალმა ფეისბუქზე გამოაქვეყნა პოსტი – „ფოტოები, რომლებმაც შეცვალეს ომის ისტორია“, რომელიც „ნაპალმის გოგოსაც“ შეიცავდა. პოსტი დაიბლოკა „სიშიშვლისა და არასრულწლოვანთა პორნოგრაფიის“ შესახებ აკრძალვის დარღვევის ბრალდებით. თუმცა, გლობალური პროტესტის შემდეგ ფეისბუქი იძულებული გახდა აღედგინა.

პატარას სიკვდილს. 1994 წელს ფოტოგრაფმა თვითმკვლელობით დაასრულა სიცოცხლე. რთულ ბიოგრაფიასთან ერთად, ამ ტრაგიკული გადაწყვეტილების მთავარი მიზეზი ცხარე საზოგადოებრივი დებატები გახდა: უნდა გადაეღო თუ უნდა გადაერჩინა? რატომ არ დაინტერესდა პატარა ადამიანის ბედით? დასაშვებია, რომ მიზანი მხოლოდ ეფექტური ფოტო იყოს? და ამართლებს მიზანი საშუალებას? თუმცა, ფაქტი ერთია: უზარმაზარი მსხვერპლის მიუხედავად, აფრიკის ტრაგედიის ერთ-ერთი ყველაზე მძლავრი სიმბოლო დღემდე სწორედ კევინ კარტერის სუდანელი გოგოა, ვიეტნამის კი – ნიკ უტის ნაპალმის გოგო.

მსჯელობისათვის ფოტოჟურნალისტიკის კიდევ ერთი საინტერესო ნიმუში შეგვიძლია დავასახელოთ – ჰორას აბრაჰამის „ჟურნალისტი მორბის ხილზე ჩვილის გადასარჩენად სამოქალაქო ომის მსვლელობისას“ (1836). აალებული ქალაქის ფონზე გულზე ჩვილაკრული მამაკაცი მართლაც ეფექტური და გულისამაჩუყებელი ფოტოა, თუმცა ნაკლებად ცნობილი. რატომ არ არის ისეთივე პოპულარული როგორც უტის ან კარტერის ფოტოები? იქნებ სწორედ იმიტომ, რომ აქ ფოტოგრაფი სკანდალურ თემას არ ეხება, მორალურ და ეთიკურ პრინციპებს სრულყოფილად იცავს, აკრძალულ ილეთს არ იყენებს და ფოტოაპარატით დარტყმას არ აყენებს კონფორმისტული საზოგადოების მოჩვენებით მორალს. დასკვნა კი ერთია: საზოგადოებას ეშინია და არ სურს სარკეში ჩახედვა, საკუთარი ამორალობის შედეგების დახახვა. თავის გასამართლებლად კი ახალ მსხვერპლს ეძებს, რომელიც ხშირად ავტორი, ფოტოგრაფი ხდება, რადგანაც კონკრეტულ ფაქტს მხოლოდ ის შეესწორო, ჩვენ კი სხვაგან და შორს ვიყავით, თორემ...

„სუდანელი გოგოსთვის“ საზოგადოებამ მსხვერპლად ავტორი მოითხოვა და მიიღო კიდევ. სწორედ ეს იყო აღშფოთებისა და „ადამიანური სამართლის“ შედეგი. ტრაგედია თუ ბედის ირონია კი სწორედ ის არის, რომ ამ პატარა ბიჭს, რომლის სქესიც კი არ გაარკვია მორალისტურმა საზოგადოებამ, კი-

დეც 14 წელი უცოცხლია გარდაცვლილი გოგოს სახელით.³ თუმცა, ეს უკვე „ნაკლებმნიშვნელოვანი“ საკითხები აღმოჩნდა, რადგანაც ადამიანებმა იპოვეს „დამნაშავე“, იძიეს შური ფოტოს ავტორზე და ამით გადაჭრეს პრობლემა, დამშვიდდნენ.

გასაგებია, რომ ფოტოგრაფიულ დისკურსში ფოტო და რეალობა იდენტური ცნებებია და არ/ვერ იმიჯნება ერთმანეთისაგან. მაგრამ, იმიჯნება ამ იდენტური ცნებების ავტორები და საზოგადოებას პასუხის მოთხოვნის უფლება მხოლოდ „რეალობის ავტორებისგან“ აქვთ. ვიზუალური ჟურნალისტი კი უბრალოდ ვალდებულია „გამოააშკარავოს სიმართლე და მოქმედებდეს როგორც საზოგადოების რწმუნებული“.⁴

ადამიანის ფსიქიკაზე ყველაზე ეფექტურ ზეგავლენას სწორედ აკრძალული ილეთები ახდენს. ამიტომაც რჩება ნიკ უტისა და კევინ კარტერის ფოტოები პოპულარულ იმიჯებად, თორემ არანაკლები სიმძლავრის ყვირილია, თუნდაც „ტერეზკას“ დახატული სახლი.⁵ ომის ტერორის და კოლექტიური ამორალობის ამსახველი კიდევ უამრავი მაგალითი შეგვიძლია დავასახელოთ, რომლებშიც ემოციური მუხტი ისეთივე ძლიერია, როგორც განხილულ საყოველთაოდ ცნობილ ფოტონიმუშებში. მაგრამ, არ არის სკანდალი და, სწორედ ამიტომ, არ არის იმავე ხარისხის საზოგადოებრივი ინტერესი.

თუმცა, საზოგადოებრივი ინტერესი, ისევე, როგორც ყველა თანამედროვე ადამიანის ცნობიერებაში დამკვიდრებული ციფრული ფაილი – „ფოტოები, რომლებმაც, შეცვალეს სამყარო“, თავისთავად კვლავ აქტუალური თემით სპეკულირებაა მხოლოდ. სრულიად შემაშფოთებელია, მაგრამ უნდა ვაღიაროთ, რომ ამ ფოტოებს არაფერი შეუცვლიათ. შეგვრჩა მსხვერპლი, კამათი მორალური ვალდებულებების და ეთიკური ღირებულებების შესახებ, და კვლავ ძალიან სასტიკი სამყარო. „ვიზუალური შოკები“ და მათგან გამოწვეული რეაქციები თუ პოლიტიკური ცვლილებები მხოლოდ მორალური ვალდებულებების შესრულების მოჩვენებითი მცდელობა, საკუთარი

3 2011 წლის ფოტოზე გამოსახული ბავშვის იდენტიფიცირება მოხდა. მამამ განაცხადა, რომ ეს პატარა ბიჭია (თუმცა, ფოტო დღემდე აღნიშნული სახელწოდებით არის ცნობილი), მან მიაღწია გაეროს დახმარების პუნქტამდე და გადარჩა, გარდაიცვალა 2007 წელს.

4 ეთიკის კოდექსი; <https://nppa.org/code-ethics>, მოძიებულია 17.04.2020.

5 „ტერეზკა“ – დევიდ სეიმურის ფოტო; 1948წ. 7 წლის გოგო II მსოფლიო ომის შედეგად დაზარალებულ ბავშვთა თავშესაფარში შემოფოთებული სახით დაფაზე სახლს ქაოსური წრეების სახით ხატავს.

თავის ან სოციუმის წარმატებულად მოტყუების მაგალითებია. ლუის ჰაინის ფოტოების და ბავშვთა შრომითი ექსპლოატაციის შესახებ მიღებული კანონის შემდეგ ფოტოებზე⁶ დღესაც შეგვიძლია ვიხილოთ მეგაბრენდების საწარმოებში ჩაკარგული პატარები, რომელთა „ნაშრომსაც“ სიამოვნებით ვირგებთ, ან პოლიტიკოსების ინტერესებს და მათ საფუძველზე არსებულ კონფლიქტებს შეწირული ადამიანები, რომლებიც უბრალოდ სტატისტიკაა და არა ადამიანური დანაკარგი, ტრაგედია. 2013 წ-ს ედბასტერი⁶ იგორ დობროვოლსკი ბილბორდზე ბანგლადეშში ტანსაცმლის მწარმოებელი ქარხნის ნანგრევებში ჩარჩენილი გვამების ფოტოებს, H&M-ის ლოგოს და ტექსტს – „არ ინაღვლო, გამოიყენე“ აერთიანებს. ავარიული შენობის ჩამონგრევას 1134 ადამიანის, მათ შორის ბავშვების, მსხვერპლი მოჰყვა. ისინი H&M, Benetone, Prada, Gucci, Mango, Versace, Moncler და კიდევ უამრავი ცნობილი ბრენდის სამოსს კერავდნენ.

ამ ტიპის საზოგადოებრივი დანაშაულის ფოტოდოკუმენტების ავტორები ნამდვილად არიან მორალური ვალდებულებების შესრულების და ეთიკური ღირებულებების დაცვის, და არა დარღვევის, საუკეთესო მაგალითები. ადამიანის უფლებებით, პროფესიული კოდექსებით გათვალისწინებული ეთიკა სწორედ საზოგადოების მხრიდან ირღვევა და არა ფოტოგრაფის. ფოტოგრაფი მხოლოდ სამხილს ქმნის ადამიანის უფლებებისა და ეთიკის დაცვის მიზნით.

თუმცა, ფოტოჟურნალისტების წინააღმდეგ, ალბათ, ყოველთვის იქნება მარტივი სპეკულაციური განცხადებები ვიდრე მორალის და ეთიკის ნორმების დაცვის მოთხოვნით გაერთიანებული საზოგადოება არ გააცნობიერებს, რომ თვითონაც კონფორმიზმის სიბოროტში მოკალათებული „მეორე სვავია“, რომელიც ყოველდღიურად ეთანხმება ადამიანურ მსხვერპლს და მათ წინააღმდეგ ჩადენილ დანაშაულს.

ნათელია, რომ შიშველი ბავშვის გადაღება და გავრცელება დანაშაულია. თუმცა, თუ ამ ბავშვის სამოსი აკრძალული ნაპალმის ბომბებს შეეწირა და

ნაკვალევად დამწვარი სხეული და არაადამიანური კივილი დატოვა, მაშინ ეთიკის კოდექსის დაცვით მცირეწლოვანის „ზედმეტი სიშიშველე“ უნდა ავკრძალოთ თუ ავტორის მორალური ვალდებულება დავიცვათ და მივცეთ უფლება – დავგანახოთ დაფარული და სასტიკი სიმართლე?

ისიც ნათელია, რომ დასახიჩრებულ მიცვალებულთა სხეულების ასახვაც ეთიკური დანაშაულია გარდაცვლილის ოჯახის წევრებისა და საზოგადოებრივი ინტერესების გათვალისწინებით. თუმცა, თუ ამ ადამიანთა გვამები, მათ შორის უამრავი არასრულწლოვანი, ტანსაცმლის ერთ-ერთი ყველაზე „დემოკრატიული“ ბრენდის ავარიული შენობის ნგრევას შეეწირა, მაშინ ამ გვამებისათვის თვალის არიდება თუ მოჩვენებითი „დემოკრატიულობის“ ასახვა უნდა მოვთხოვოთ ფოტოგრაფს?

მოკლედ, თანამედროვე სამყარო თავისი ორმაგი მორალითა და პრინციპებით განსაკუთრებით ართულებს სიმართლის პოვნასა და თქმას. დოკუმენტური ფოტოგრაფია კი სიმართლისა და სამართალის, სწორი საავტორო პოზიციის გარეშე უბრალოდ არ და ვერ არსებობს. ამდენად, ფოტოგრაფების მიერ დარღვეული ეთიკური პრინციპები ხშირად მხოლოდ მორალური ვალდებულებებით გამოწვეული აუცილებლობაა.

ვფიქრობ, ფოტოგრაფებმა სწორედ მორალური ვალდებულებების სახელით კიდევ უფრო ხშირად უნდა „დაარღვიონ“ (რასაკვირველია, არა მიზანმიმართულად და განგებ) ეთიკის პრინციპები და ჩვენ სიმყუდროვე, რათა უფრო ხშირად შეგვახსენონ სიმართლე, რომ სადღაც სხვაგან ისევ ჩვენ დავტოვეთ ადამიანები საფრთხის პირისპირ. უნდა შეგვახსენონ, რომ მორალური ღირებულებებისათვის საბრძოლველად ყველასათვის ხელმისაწვდომი იარაღი – ფოტოკამერა აქვთ შერჩეული, ბრძოლის მექანიზმად კი ვიზუალური აზროვნება. თანაც, ჩვენ ხომ უკვე შევთანხმდით, რომ „ფოტოგრაფია ჩაურევლობის აქტია“⁷ და დოკუმენტური ფოტოს ავტორებს ფოტოს „მოწესრიგების“ ნებისმიერ მცდელობას დანაშაუ-

6 Adbusting (advertisnig – რეკლამა, bust – განადგურება) 1990-იან წლებში დაწყებული არტმოძრაობა. ედბასტერები ძირითადად სთრიტ არტისტები არიან, მათი მიზანია კონსიუმერული საზოგადოების, სოციალური თანასწორობის და ჩავვრის წინააღმდეგ აგრესიული, სარკასტული ხასიათის, თამამი საპროტესტო პლაკატების, ბილბორდების შექმნა და გავრცელება.

7 Sontag, Photography, 1990; p.8

ლად, ფოტოს გაყალბებად ვუთვლით. ამდენად, ეთიკის დარღვევის შესახებ პრეტენზია მსგავს, სიმართლის ამსახველ ფოტოებთან მიმართებაში მხოლოდ საკუთარი უსუსურობით გამოწვეული ფრუსტრაციის შედეგი, ამ უსუსურობის გადაფარვის, მიჩქმალვის მცდელობა, ან საკუთარი, როგორც საზოგადოების რიგითი წევრის, დანაშაულის არ და ვერ აღიარების სურვილია.

„ფოტოგრაფიას არ შეუძლია მორალური პოზიციის შექმნა, მაგრამ შეუძლია გააძლიეროს ის, შექმნას ჩანასახი“.⁸ სწორედ მორალური პოზიციის გაძლიერების მცდელობად უნდა მივიჩნიოთ განხილ-

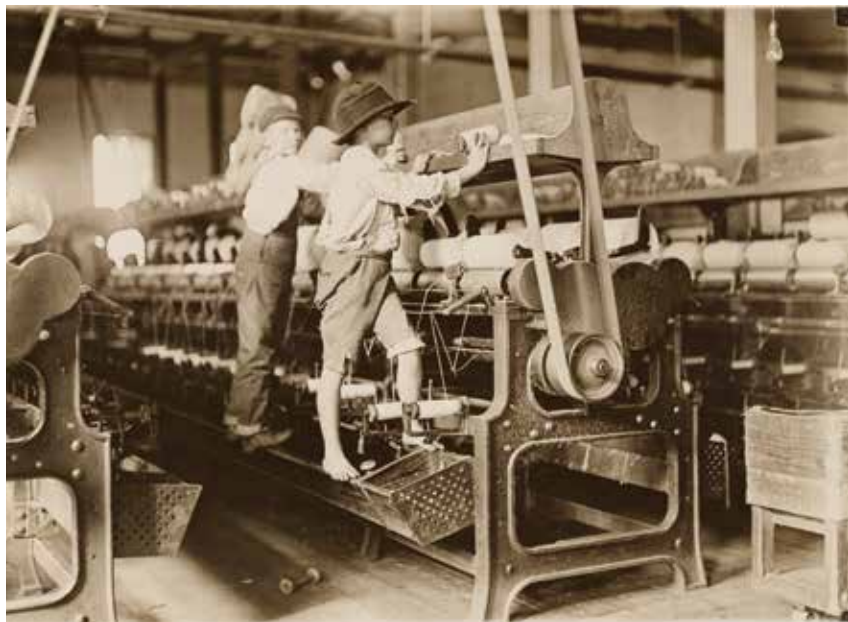
ლული ფოტოები. ფოტოგრაფი ხელოვნათა კასტაში ის გამონაკლისი შემთხვევაა, რომლის მორალურ პოზიციასაც გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს სახელოვნებო შედეგის შექმნისათვის. ფოტო – როგორც საავტორო ვიზუალური კომენტარი, ფაქტის მიუკერძოებელი ასახვის შემთხვევაშიც კი, მკაფიოდ ააშკარავებს ავტორის ინდივიდუალურ ხედვას, სათქმელს. ამდენად, ფოტოგრაფების ასახული კადრები ის საზოგადოებრივი მორალია, რომელიც ხშირად ჩვენ თვითონვე ძალიან არ მოგვწონს, გვაოცებს და გვაშფოთებს, ის რეალობაა, რომელზეც პასუხიც არ გვაქვს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- პრესის ფოტოგრაფთა ასოციაციის ეთიკის კოდექსი; <https://nppa.org/code-ethics> (17.04.2020)
- Sontag S; On Photography; New York; 1990

8 იქვე, Sontag, Photography, 1990; p.13

1. ქარხნის მუშები, ლუის ჰაინი, 1909, გეთი მუზეუმის კოლექცია
DOFFER BOYS, LEWIS HINE, 1909, GETTY MUSEUM

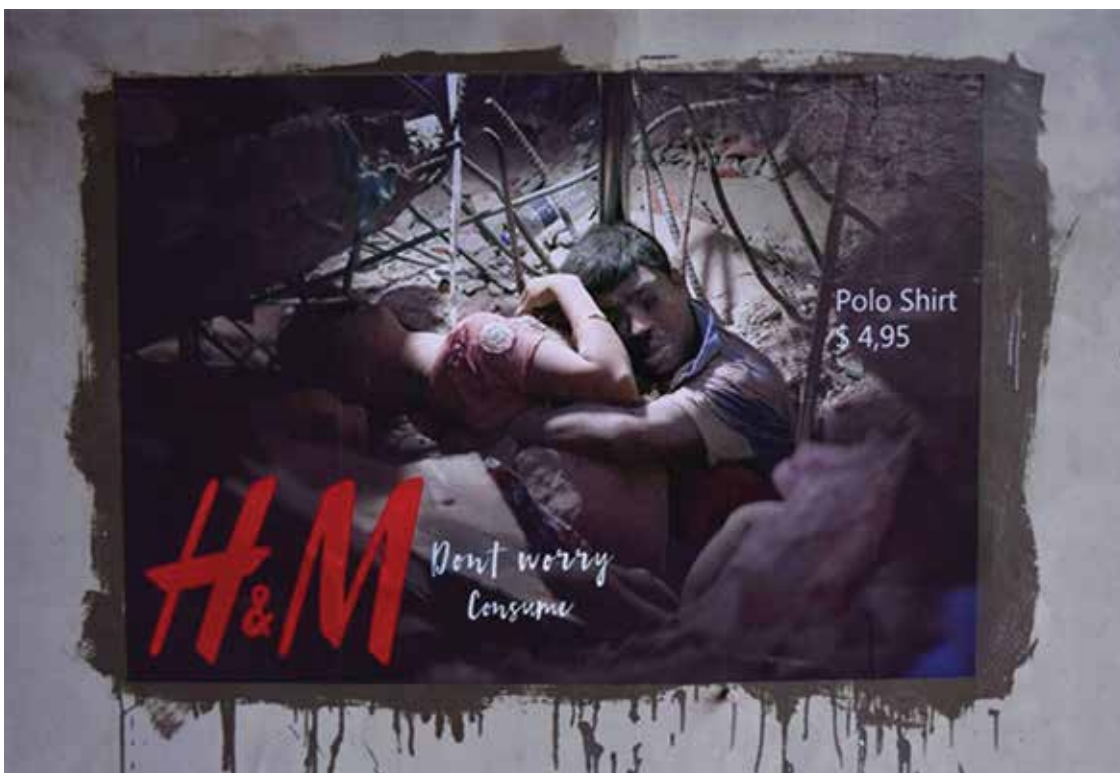
2. მიგრანტი დედა, დოროთეა
ლანგი, 1935, კონგრესის
ბიბლიოთეკის კოლექცია
MIGRANT MOTHER, DOROTHEA LANGE,
1936, LOC

3. ნაპალმის გოგო, ნიკ უტი, 1972, 100PHOTOS.TIME.COM
NAPALM GIRL, NICK UT, 1972, 100PHOTOS.TIME.COM

4. სვამი და გომბა, კეზონ კარტერი, 1993, 100PHOTOS.TIME.COM
VULTURE AND LITTLE GIRL, KEVIN CARTER, 1993, 100PHOTOS.TIME.COM

5. H&M, იგორ დობროვოლსკი, 2013
H&M, IGOR DOBROWOLSKI, 2013